CULTURAL PRACTICES | ખેડૂત માર્ગદર્શિકા

ઘઉંની સુધારેલી ખેતી

સાચી શરૂઆત • સંતુલિત પોષણ • સમયસર સંભાળ

ઉત્તર ભારતીય મેદાની વિસ્તારોની સિંચાઈવાળી ખેતી માટે સામાન્ય માર્ગદર્શન. સ્થાનિક હવામાન, જમીન અને બીજના પૅક પર લખેલી ભલામણ પ્રમાણે અપનાવો.

આ એક જ માર્ગદર્શિકા DBW 303 (20 કિલો અને 40 કિલો), HD 2967 (40 કિલો) અને PBW 502 (40 કિલો) માટે સામાન્ય માર્ગદર્શન છે.

DP Agrogenetics Private Limited

ખેતર અને બીજની તૈયારી

જમીનની તપાસ કરાવો. ખેતર સમતલ, ભરભરું અને પાણી નિકાલવાળું રાખો. ભેજ ઓછો હોય તો પલેવો કરો. પાકના અવશેષો ન બાળો; યોગ્ય મશીનથી વાવણી કરો. સીલબંધ બીજ, લોટની વિગતો અને અંકુરણ ટકાવારી તપાસો.

વાવણી

વાવણીનો સાચો સમય

પશ્ચિમી મેદાની વિસ્તારોમાં સામાન્ય રીતે 1–15 નવેમ્બર અને પૂર્વી મેદાની વિસ્તારોમાં 10–20 નવેમ્બર યોગ્ય સમય છે.

પશ્ચિમી મેદાન	પૂર્વી મેદાન
1–15 નવેમ્બર	**10–20 નવેમ્બર**

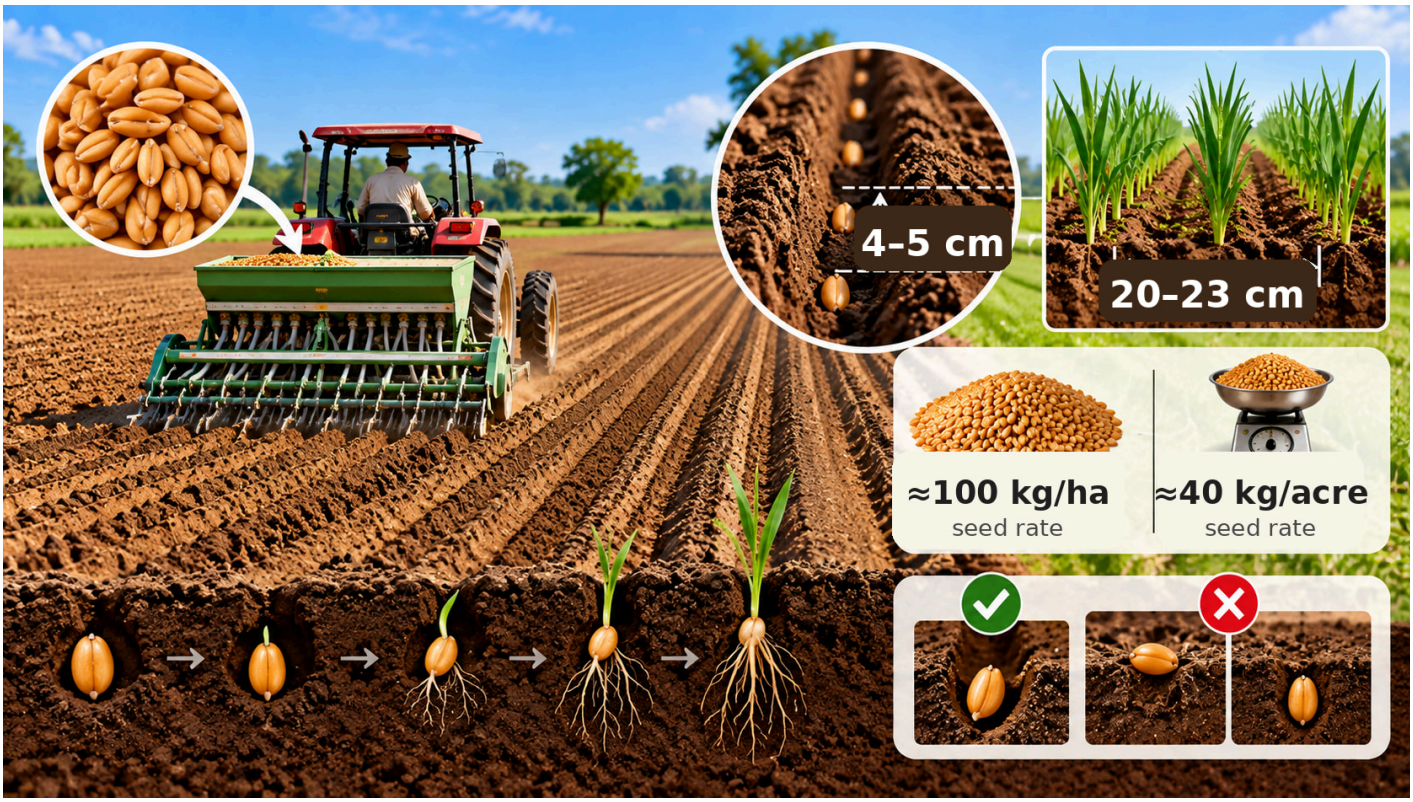
મોડી વાવણીની સ્થિતિમાં સ્થાનિક કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર પાસેથી યોગ્યતા અને બીજ દરની સલાહ લો.

હારમાં સરખી વાવણી

સમયસર વાવણીમાં લગભગ 40 કિલો બીજ પ્રતિ એકર (100 કિલો/હેક્ટર). હારનું અંતર 20–23 સેમી અને ઊંડાઈ લગભગ 4–5 સેમી રાખો. બીજનું કદ, અંકુરણ અને વાવણીની રીત જોઈને માત્રા ગોઠવો.

લગભગ 40 કિલો/એકર **100 કિલો/હેક્ટર** **હાર 20–23 સેમી** **ઊંડાઈ 4–5 સેમી**

બીજ માવજત

પૅક પર પહેલેથી માવજત થયેલ હોવાની માહિતી જુઓ. ફરીથી માવજત આપોઆપ ન કરો. માવજત વગરના બીજમાં સ્થાનિક ભલામણ અને ઉત્પાદનના લેબલ પ્રમાણે માવજત કરો.

ખાતર સાચી માત્રામાં

જમીનની તપાસના આધારે ખાતર આપો; ફક્ત યુરિયા પર આધાર ન રાખો.

સમયસર વાવેલા સિંચિત ઘઉં માટે સામાન્ય પોષક લક્ષ્ય: N : P2O5 : K2O = 150 : 60 : 40 કિલો પ્રતિ હેક્ટર, એટલે કે લગભગ 61 : 24 : 16 કિલો પ્રતિ એકર.

સાધારણ યુરિયા 46% N, DAP 18:46:0 અને MOP 60% K2Oના આધારે. DAPમાંથી મળતો નાઇટ્રોજન બાદ કરીને ગણતરી કરવામાં આવી છે.

ઘઉંની ખાતર અનુસૂચિ — પ્રતિ એકર

વાવણી વખતે

DAP + MOP **53 + 27 કિલો**

યુરિયા **23 કિલો**

પહેલી સિંચાઈની આસપાસ

યુરિયા **44 કિલો**

બીજી સિંચાઈની આસપાસ

યુરિયા **44 કિલો**

કુલ ઉદાહરણ / એકર

DAP 53 કિલો + MOP 27 કિલો + યુરિયા લગભગ 111 કિલો પ્રતિ એકર.

મહત્વનું

આ ઉદાહરણ છે; જમીનની તપાસ, અગાઉના ખાતર અને સ્થાનિક ભલામણ પ્રમાણે બદલો.

ભેજવાળી જમીનમાં ટોપ ડ્રેસિંગ કરો; પાણી ભરાયેલું હોય ત્યારે ન નાખો. ખાતરને બીજના સીધા સંપર્કમાં ન રાખો. ઝિંક, સલ્ફર વગેરે ફક્ત પુષ્ટિ થયેલી ખામી અને સ્થાનિક સલાહ પ્રમાણે આપો.

સિંચાઈ સમયસર કરો

દિવસોની ગણતરી સાથે પાકની અવસ્થા, વરસાદ અને જમીનનો ભેજ પણ જુઓ.

Wheat Irrigation & Growth Timeline

1	2	3	4	5	6
20-25 days	**40-45 days**	**60-65 days**	**80-85 days**	**100-105 days**	**115-120 days**
CRI / crown-root MOST IMPORTANT	Tillering & jointing stage	Stem elongation stage	Before heading	Milk stage	Grain filling — if needed

Generally 4-6 irrigations may be sufficient; reduce the number according to rainfall and soil moisture.

If water is limited, prioritize the CRI stage. Avoid waterlogging and heavy irrigation during strong winds.

પહેલી સિંચાઈ સૌથી જરૂરી

વાવણીના લગભગ 20–25 દિવસ પછી, મુખ્ય મૂળ બનવાની અવસ્થા (CRI) પર ભેજની ખામી ન થવા દો.

20–25 દિવસ મુખ્ય મૂળ બનવાની અવસ્થા (CRI)

40–45 દિવસ ફૂટ અને ગાંઠ બનવાની અવસ્થા

60–65 દિવસ થડ વધવાની અવસ્થા

80–85 દિવસ કણસલું નીકળતાં પહેલાં

100–105 દિવસ દાણામાં દૂધ બનવાની અવસ્થા

115–120 દિવસ દાણું ભરાવાની અવસ્થા; જરૂર હોય ત્યારે

આ અંદાજિત અવસ્થાઓ છે, દરેક ખેતરમાં 6 સિંચાઈ જરૂરી નથી. સામાન્ય રીતે 4–6 સિંચાઈ પૂરતી થઈ શકે છે; વરસાદ અને ભેજ પ્રમાણે સંખ્યા ઘટાડો.

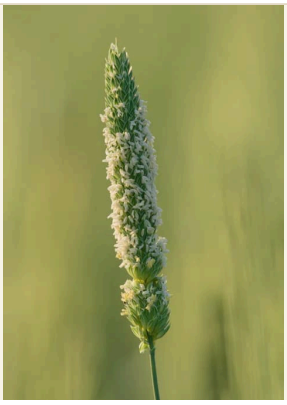
પાણી સરખા રૂપમાં આપો અને પાણી ભરાવું રોકો. તીવ્ર પવનમાં ભારે સિંચાઈથી પાક પડી શકે છે. મર્યાદિત પાણીમાં CRIને પ્રાથમિકતા આપો; પછીની સિંચાઈ સ્થાનિક સલાહથી નક્કી કરો.

સંભાળથી કાપણી સુધી

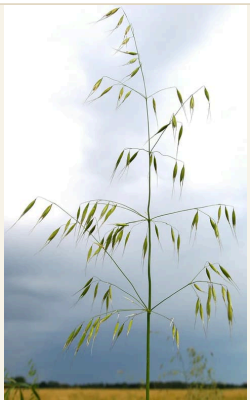
ખેતરની નિયમિત દેખરેખ રાખો અને સમસ્યાની ઓળખ પછી જ ઉપચાર કરો.

નીંદણની સમયસર ઓળખ

મંડૂસી, જંગલી જવ અને બથુઆ જેવાં નીંદણ ઓળખો. શરૂઆતની અવસ્થામાં નિયંત્રણ કરો; ઘણી પછીથી છાંટવામાં આવતી દવાઓનો સમય લગભગ 30–35 દિવસનો હોય છે. સાચું ઉત્પાદન, માત્રા, ભેજ અને છંટકાવનો સમય તેના લેબલથી નક્કી કરો.

મંડૂસી
Phalaris minor
વહેલાં ઓળખો. નિયંત્રણ મંજૂર લેબલ અને સ્થાનિક સલાહ પ્રમાણે કરો.

જંગલી જવ
wild oat
વહેલાં ઓળખો. નિયંત્રણ મંજૂર લેબલ અને સ્થાનિક સલાહ પ્રમાણે કરો.

બથુઆ
Chenopodium album
વહેલાં ઓળખો. નિયંત્રણ મંજૂર લેબલ અને સ્થાનિક સલાહ પ્રમાણે કરો.

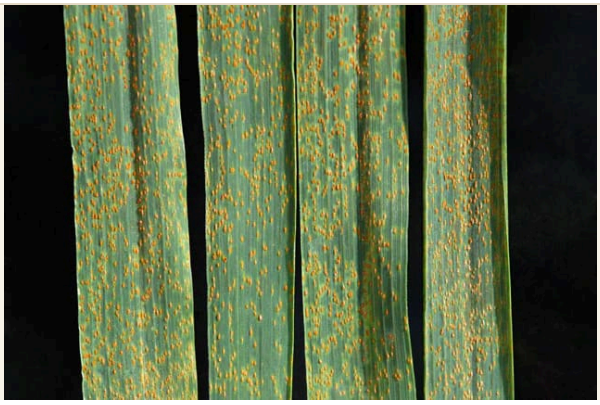
શું તમને આવાં લક્ષણો દેખાય છે?

પાંદડાં પર પીળી અથવા બદામી ધૂળ જેવી પટ્ટીઓ, મોલોના ઝૂંડ અને સુકાતા છોડ દેખાય તો કૃષિ નિષ્ણાતને ફોટો બતાવો. ઉધઈ અને થડના વેધકની પણ દેખરેખ રાખો. મિત્ર કીટકો બચાવો; ઓળખ વગર દવાઓ ભેળવીને ન છાંટો.

માત્ર સંદર્ભ ચિત્ર. આ રોગની ઓળખ નથી. અસરગ્રસ્ત પાકનો ફોટો લઈને કૃષિ નિષ્ણાતને બતાવો.

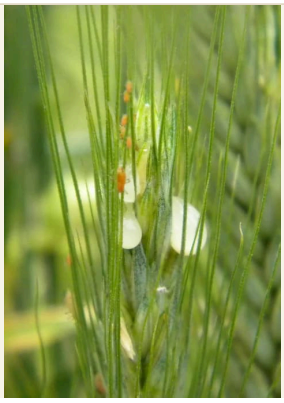

પીળી પટ્ટાવાળો રસ્ટ

બદામી પાંદડાનો રસ્ટ

જીવાત — માત્ર સંદર્ભ

મોલો

Sitobion avenae

માત્ર સંદર્ભ ચિત્ર. સમસ્યાની સ્થાનિક પુષ્ટિ કરો અને કૃષિ નિષ્ણાતની સલાહ લો.

ઉધઈ

Odontotermes obesus

માત્ર સંદર્ભ ચિત્ર. સમસ્યાની સ્થાનિક પુષ્ટિ કરો અને કૃષિ નિષ્ણાતની સલાહ લો.

થડનો વેધક

Sesamia inferens

આ પુખ્ત ફૂદાંનો સંદર્ભ ફોટો છે. આ થડની અંદરનું દૃશ્ય નથી. માત્ર સંદર્ભ ચિત્ર. સમસ્યાની સ્થાનિક પુષ્ટિ કરો અને કૃષિ નિષ્ણાતની સલાહ લો.

કાપણી અને સુરક્ષિત સંગ્રહ

1. **સમયસર કાપણી** પાક પાકે અને દાણા કઠણ થાય ત્યારે સમયસર કાપણી કરો.
2. **સાફ તાડપત્રી** સાફ તાડપત્રી પર સૂકવો.
3. **ભેજ 12%થી ઓછો** સંગ્રહ પહેલાં ભેજ 12%થી ઓછો રાખો.
4. **સુરક્ષિત સંગ્રહ** સાફ, સૂકા અને કીટકમુક્ત સંગ્રહમાં રાખો અને નિયમિત તપાસો.

માવજતવાળું બીજ ખોરાક અથવા પશુ આહારમાં ન આપો.

દવાનો ઉપયોગ ફક્ત ઘઉં માટે મંજૂર લેબલ, સુરક્ષા સૂચનાઓ અને સ્થાનિક કૃષિ નિષ્ણાતની સલાહ પ્રમાણે કરો. ઉપજ જમીન, હવામાન અને વ્યવસ્થાપન પર આધાર રાખે છે.

તકનીકી સંદર્ભ

વાંચવા માટે નામ પર ટૅપ કરો

- ICAR-IIWBR: Wheat Cultivation in India, EB-52
- ICAR-IIWBR: November crop advisory
- Vikaspedia: Wheat package of practices